

ажливо пояснювати людям, на чиєму вони боці й чому, а також упереджені вони чи ні. Це свого роду декларація інтересів. Отже, я маю намір поговорити з вами про читання. Я маю намір розповісти вам про те, що бібліотеки важливі. Я маю намір припустити, що читання художньої літератури, читання для задоволення є однією з найважливіших речей у житті людини. Я маю намір пристрасно благати людей усвідомити, що таке бібліотеки та бібліотекарі, і зберегти обидва ці явища.

Очевидно, що я неабияк упереджений, адже я письменник, автор художніх текстів. Я пишу і для дітей, і для дорослих. Ось уже близько 30 років я заробляю собі на життя за допомогою слів, здебільшого створюючи тексти й записуючи їх. Ясна річ, я зацікавлений у тому, щоб люди читали, щоб люди читали художню літературу, щоб бібліотеки та бібліотекарі існували й сприяли любові до читання, щоб були місця, де можна читати.

Тож я упереджений як письменник. Але я набагато упередженіший як читач. І ще упередженіший як громадянин Великобританії.

Я виголошую цю промову сьогодні під патронатом Агенції читання, благодійної організації, місія якої полягає в тому, щоб дати всім рівні шанси в житті й допомогти стати впевненими та зацікавленими читачами. Це підтримка освітніх програм, бібліотек та окремих особистостей, а також відверте й безкорисливе заохочення самого акту читання. Тому що, як кажуть, усе змінюється, коли ми читаємо.

Саме ця зміна і саме цей акт читання – те, про що я хочу сьогодні поговорити. Я хочу розповісти про те, що з нами робить читання. Навіщо воно існує.

Одного разу в Нью-Йорку я почув розмову про будівництво приватних в'язниць – ця індустрія в Америці стрімко розвивається. Тюремна індустрія має планувати своє майбутнє зростання – скільки камер їм знадобиться?

Якою буде кількість ув'язнених за 15 років? І вони з'ясували, що можуть передбачити все це дуже легко, використовуючи елементарний алгоритм, заснований на опитуваннях щодо того, який відсоток 10 і 11-річних не може читати. І, звісно, не може читати для власного задоволення.

У цьому немає прямої залежності, годі стверджувати, що в освіченому суспільстві немає злочинності. Але взаємозв'язок між факторами є.

Гадаю, найпростіші з цих зв'язків походять з очевидного. Грамотні люди читають художню літературу.

Художня література має два призначення. По-перше, вона відкриває вам залежність від читання. Жага дізнатися, що ж трапиться далі, бажання перегорнути сторінку, необхідність продовжувати, навіть якщо буде важко, тому що хтось потрапив у біду, і ти повинен дізнатися, чим це все закінчиться... У цьому є справжній драйв. Це змушує дізнаватися нові слова, думати по-іншому, рухатися вперед. Виявляти, що читання саме по собі є насолодою. Одного разу усвідомивши це, ви станете на шлях постійного читання. Читання – це ключ. Кілька років тому я почув такий вислів: ми живемо в "постграмотному" світі, де можливість виявляти сенс написаного тексту вже вторинна, але ці дні минули. Слова зараз важливіші, ніж будь-коли, ми досліджуємо світ за допомогою слів, а оскільки світ поринає в інтернет-павутину, ми йдемо за ним, щоб спілкуватися й усвідомлювати те, що ми читаємо. Люди, які не розуміють одні одних, не можуть обмінюватися ідеями, не можуть спілкуватися, а програми-перекладачі роблять лише гірше.

Найпростіший спосіб гарантовано виростити грамотних дітей – це навчити їх читати й показати, що читання – це приємна розвага. Найпростіше – знайдіть книги, які їм подобаються, дайте їм доступ до цих книг і дозвольте їм прочитати їх.

Я не думаю, що існує така річ, як погана книга для дітей. Знову і знову серед дорослих стає модно вказувати на певні дитячі книги, часто на цілий жанр або автора, йпроголошувати їх поганими книгами, книгами, від читання яких потрібно захистити дітей. Я бачив, як це відбувалося знову і знову, ЕнідБлайтон називали поганим автором, це ж сталося і з Робертом Лоуренсом Стайном, і з багатьма іншими. Комікси засуджували за те, що вони сприяли безграмотності.

Це нісенітниця. Це снобізм і дурість. Не існує поганих авторів для дітей, якщо діти хочуть їх читати і шукають їхні книги, тому що всі діти різні. Вони знаходять потрібні їм історії, і вони входять всередину цих історій. Затерта ідея не затерта для них. Адже дитина відкриває її для себе вперше. Не відвертає дітей від читання лише тому, що вам здається, ніби вони читають неправильні речі. Література, яка вам не подобається, – це шлях до книг, які можуть бути вам до душі. І не у всіх однаковий з вами смак.

Дорослі з добрими намірами можуть легко знищити любов дитини до читання: лише не дозволяйте їм читати те, що їм подобається, або дайте їм правильні, але нудні книги, ці сучасні еквіваленти вікторіанської "виховної" літератури. Ви залишитеся з поколінням, переконаним, що читати – це не круто, або й ще гірше – неприємно.

Потрібно, щоб наші діти рухалися по драбині читання: усе, що їм подобається, просуватиме їх – щабель за щаблем – до грамотності. (А також ніколи не повторюйте помилки, якудопустив автор, коли його 11-річна донька зачитувалася Р.Л. Стайном. Помилка полягала в тому, щоб піти до неї і дати їй книжку Стівена Кінґа "Керрі" зі словами: "Якщо ти любиш Стайна, то й це тобі сподобається".Голлі не читала нічого, крім чемних історій про поселенців у преріях, аж до кінця підліткового віку, і досі гнівно дивиться на мене, коли чує ім'я Стівена Кінґа).

І друге, що робить художня література, – вона породжує емпатію. Коли ви дивитеся телепередачу або фільм, ви дивитеся на речі, які відбуваються з іншими людьми. Художня проза – це щось, що ви самі

витворюєте з 33 літер і пригорщі знаків пунктуації, і ви, лише ви використовуєте свою уяву, створюєте світ, населяє його і роззираєтесь докола чужими очима. Ви починаєте відчувати речі, відвідувати місця й світи, про які й не дізналися б. Ви дізнаєтесь, що зовнішній світ – це теж ви. Ви стаєте кимось іншим, і коли повернетесь у свій світ, то щось усередині вас трішки зміниться.

Емпатія – це інструмент, який збирає людей разом і дає їм змогу поводитися не так, як поводитись самозакохані одинаки.

Ви також знаходите в книжках дещо життєво важливе для існування в цьому світі. Ось воно: світ не конче мусить бути саме таким. Усе може змінитися.

У 2007 році я був у Китаї на першому схваленому партією конвенті з наукової фантастики й фентезі. У якийсь момент я запитав офіційного представника влади: чому? Адже фантастику тут тривалий час не схвалювали. Що змінилося?

Усе просто, сказав він мені. Китайці створювали чудові речі, якщо їм приносили схеми. Але вони нічого вони не покращували і не придумували самі. Вони не винаходили. І тому вони послали делегацію в США, в Apple, Microsoft, Google, і розпитали людей, які придумували майбутнє, про них самих. І виявили, що ті читали наукову фантастику, коли були хлопчиками й дівчатками.

Література може показати вам інший світ. Вона може перенести вас туди, де ви ніколи не бували. Одного разу відвідавши інші світи, ви – немов ті, що скуштували чарівних фруктів, – ніколи не зможете бути повністю задоволені світом, у якому вирости. Невдоволення – це чудова річ. Незадоволені люди можуть змінювати свої світи, робити їх кращими, робити їх іншими.

І поки ми не відійшли від теми, я хотів би сказати кілька слів про ескапізм. Цей термін зазвичай уживають так, ніби це щось погане. Ніби "ескапістська" література – це дешевий дурман, якого потребують лишеті, хто заплутався і введений в оману. А єдина література, варта дітей і дорослих, – це література наслідувальна, що відображає все найгірше в цьому світі.

Якби ви опинилися в складній ситуації, в неприємному місці, серед людей, які не бажають вам нічого доброго, і хтось запропонував би вам тимчасово втекти звідти, невже б ви не прийняли цю пропозицію? Саме така ескапістська література – це література, яка відчиняє двері, показує, що на вулиці сонце, дає місце, куди можна піти, якщо тебе контролюють, і людей, з якими хочеться бути (а книги – це місця, які реально існують, не сумнівайтеся в цьому). І ще важливіше: під час такого втечі книги можуть дати вам знання про світ і про ваші біди, вони дають вам зброю, дають захист – справжні речі, які можна забрати з собою у в'язницю. Знання та вміння, які можна використовувати для справжньої втечі.

Як нагадує нам Дж.Р.Р. Толкін, єдині люди, які протестують проти втечі, – це тюремники.

Ще один спосіб зруйнувати дитячу любов до читання – це, звісно, впевнитися, що поруч немає книг. І немає місць, де діти б могли їх прочитати. Мені пощастило. Коли я ріс, у мене була чудова районна бібліотека. У мене були батьки, яких можна було переконати залишити мене в бібліотеці по дорозі на роботу під час літніх канікул. І бібліотекарі, які зустрічали маленького самотнього хлопчика, що повертався до бібліотеки щоранку й вивчав каталог карток, розшукуючи книги з примарами, магією або ракетами, книги з вампірами або загадками, з відьмами й дивами. І коли я прочитав усю дитячу бібліотеку, то взявся за дорослі книжки.

Вони були чудовими бібліотекарями. Вони любили книги й любили, щоб їх читали. Вони навчили мене, як замовляти книги з інших бібліотек

через міжбібліотечний обмін. У них не було снобізму з приводу того, що я читав. Певно ж, їм подобався хлопчик з широко розплющеними очима, який любив читати. Вони розмовляли зі мною про прочитані книги, знаходили для мене інші книги з серії, допомагали. Вони ставилися до мене як до звичайного читача – не більше й не менше, – і це означало, що вони поважали мене. У 8 років я не звик до того, щоб мене поважали.

Бібліотека – це свобода. Свобода читати, свобода спілкуватися. Це освіта (яка не закінчується в той день, коли ми залишаємо школу чи університет), це дозвілля, це притулок і це доступ до інформації.

Я боюся, що в 21 столітті люди не вповні розуміють, що таке бібліотеки і яке їх призначення. Якщо ви сприймаєте бібліотеку як полицю з книгами, вона може видатися вам старою і несучасною в світі, де більшість, але не всі книги існують в електронному вигляді. Але це фундаментальна помилка.

Гадаю, що справа тут у природі інформації. Інформація має ціну, а правильна інформація безцінна. Протягом усієї історії людства ми жили в часи браку інформації. Отримати необхідну інформацію завжди було важливо і завжди чогось вартувало. Коли садити урожай, де знайти речі, карти, історії та розповіді – це те, що завжди цінувалося. Інформація була цінною річчю, і ті, хто володіли нею або добував її, могли розраховувати на винагороду.

В останні роки ми відійшли від браку інформації й підійшли до перенасичення нею. Згідно з Еріком Шмідтом із Google, тепер щодня дні людська раса створює стільки інформації, скільки ми виробляли від початку нашої цивілізації до 2003 року. Це близько п'яти ексобайтів інформації на день, якщо ви любите цифри. Зараз завдання полягає не в тому, щоб знайти рідкісну квітку в пустелі, а в тому, щоб розшукати конкретну рослину в джунглях. Нам потрібна допомога в навігації, щоб знайти серед цієї інформації те, що нам справді потрібно.

Бібліотеки – це місця , куди люди приходять по інформацію. Книги – це лише верхівка інформаційного айсберга, вони лежать там, і бібліотекарі можуть вільно й легально забезпечити вас книгами. Більше дітей беруть книги з бібліотек, ніж будь-коли раніше, і це різні книги – паперові, електронні, аудіокниги. Але бібліотеки – це також, наприклад, місця, де люди, у яких немає комп'ютера або доступу до інтернету, можуть вийти в мережу. Це напрочуд важливо в часи, коли ми шукаємо роботу, розсилаємо резюме, оформляємо пенсію в інтернеті. Бібліотекарі можуть допомогти цим людям орієнтуватися у світі.

Я не думаю, що всі книги повинні потрапити або потраплять на екрани. Як одного разу завважив Дуглас Адамс, за 20 років до появи Кіндл, паперова книга схожа на акул. Акули старі, вони мешкали в океані до динозаврів. І причина, чому акули досі існують, полягає в тому, що вони найкраще виконують роль акул. Паперові книги міцні, їх складно знищити, вони водонепроникні, працюють при сонячному світлі, зручно лежать у руці – вони гарні в ролі книг, і для них завжди залишиться місце. Вони належать бібліотекам, навіть якщо бібліотеки вже стали місцем, де ви можете отримати доступ до електронних книг, аудіокниг, DVD та інтернет-контенту.

Бібліотека – це сховище інформації, яке дає кожному громадянину рівний доступ до неї. Це включає в себе інформацію про здоров'я. І про психічне здоров'я. Це місце для спілкування. Це затишне місце, прихисток від навколишнього світу. Це місце з бібліотекарями. Якими будуть бібліотеки майбутнього, ми можемо уявляти вже зараз.

Грамотність стала важливішою, ніж будь-коли в цьому світі смс та е-мейлів, у світі письмової інформації. Ми повинні читати й писати, і нам потрібні відкриті до світу громадяни, які можуть комфортно читати, розуміти, що вони читають, розрізняти нюанси і бути зрозумілими іншим.

Бібліотеки – це справді ворота в майбутнє. Тож дуже шкода, що по всьому світу ми бачимо, як місцева влада розглядає закриття бібліотек як легкий спосіб зберегти гроші, не розуміючи, що таким чином вона

обкрадає майбутнє, щоб заплатити за сьогодні. Вона закриває ворота, які мусять бути вічинені.

Нещодавне дослідження Організації економічного співробітництва і зростання показало, що Англія – це єдина країна, де населення старшого віку більш грамотне і більш численне, ніж населення молодшого віку, якщо порівнювати ці показники з іншими факторами – такими, наприклад, як ґендер, соціально-економічні показники і тип зайнятості.

Інакше кажучи, наші діти й онуки не такі грамотні, як ми, і їх менше, ніж нас. Вони менше здатні орієнтуватися у світі, розуміти його, вирішувати проблеми. Їх легше обдурити й заплутати, у них менше можливостей змінити свій світ, вони менш працездатні. І Англія як країна впаде під натиском більш розвинених націй, тому що їй бракуватиме кваліфікованої робочої сили.

Книги – це спосіб спілкуватися з мертвими. Це спосіб вчитися у тих, кого більше немає з нами. Людство створило себе, розвивалося, породило тип знань, які можна розвивати, а не постійно запам'ятовувати. Є казки, які старші від багатьох країн, казки, які надовго пережили культури й стіни, де вони були вперше розказані.

Я вважаю, що ми маємо бути відповідальними перед майбутнім. Що маємо відповідальність і зобов'язання перед дітьми, перед дорослими, якими стануть ці діти, перед світом, у якому вони житимуть. Ми всі – читачі, письменники, громадяни – маємо зобов'язання. І я спробую сформулювати деякі з них.

Я вірю, що ми повинні читати для задоволення, наодинці з собою і на публіці. Якщо ми читаємо для задоволення, якщо інші бачать нас за книгою, ми вчимося, ми тренуємо нашу уяву. Ми показуємо іншим, що читання – це добре.

Ми повинні підтримувати бібліотеки. Використовувати бібліотеки, заохочувати інших користуватися ними, протестувати проти їх закриття. Якщо ви не цінуєте бібліотеки, отже, ви не цінуєте інформацію, культуру чи мудрість. Ви заглушуєте голоси минулого і шкодите майбутньому.

Ми повинні читати вголос нашим дітям. Читати їм те, що їх радує. Читати їм історії, від яких ми вже втомилися. Говорити на різні голоси, зацікавлювати їх і не припиняти читати тільки тому, що вони самі навчилися це робити. Робити читання вголос моментом єднання, часом, коли ніхто не дивиться в телефони, коли спокуси світу відкладені вбік.

Ми повинні користуватися мовою. Розвиватися, дізнаватися, що означають нові слова і як їх застосовувати, спілкуватися зрозуміло, говорити те, що маємо на увазі. Ми не повинні намагатися заморозити мову, прикидатися, що це мертва річ, яку потрібно шанувати. Ми маємо використовувати мову як живу річ, яка рухається, яка несе слова, яка дозволяє їх значенням та вимові змінюватися з часом.

Письменники – передовсім дитячі письменники – мають зобов'язання перед читачами. Ми повинні писати правдиві речі, що особливо важливо, коли ми створюємо історії про людей, які не існували, або місця, де не бували. Маємо розуміти, що істина – це не те, що трапилося насправді, а те, що розповідає нам, хто ми такі. Зрештою, література – це правдива брехня, крім усього іншого. Ми не маємо стомлювати наших читачів, а робити так, щоб вони самі захотіли перегорнути сторінку. Чи не найкраще для того, хто читає з неохотою, – це історія, від якої вони не можуть відірватися.

Ми маємо говорити нашим читачам правду, озброювати їх, давати захист і передавати ту мудрість, яку ми встигли почерпнути з нашого недовгого перебування в цьому зеленому світі. Ми не маємо проповідувати, читати лекції, заштовхувати готові істини в горлянки нашим читачам, мов птахи, які годують своїх пташенят попередньо розжованими черв'яками. І ми не повинні ніколи, нізащо, за жодних обставин писати для дітей те, що б нам не хотілося прочитати самим.

Ми маємо розуміти й визнавати, що як дитячі письменники ми робимо важливу роботу, бо якщо ми не впораємося й напишемо нудні книжки, які відвернуть дітей від читання й книг, то ми знекровимо наше майбутнє і ще більше принизимойого.

Усі ми – дорослі й діти, письменники й читачі –маємо мріяти. Ми маємо вигадувати. Легко прикинутися, що ніхто нічого не може змінити, що ми живемо в світі, де суспільство величезне, а особистість менша ніж ніщо, атом у стіні, зернятко на рисовому полі. Але правда полягає в тому, що особи змінюють світ знову і знову, особистості створюють майбутнє, і вони роблять це, уявляючи, що речі можуть бути іншими.

Озирніться. Я серйозно. Зупиніться на мить і подивіться на приміщення, в якому ви перебуваєте. Я хочу показати щось таке очевидне, що його всі вже забули. Ось воно: все, що ви бачите, включаючи стіни, було в якийсь момент придумано. Хтось вирішив, що набагато легше буде сидіти на стільці, ніж на землі, і придумав стілець. Комуś довелося придумати спосіб, щоб я міг говорити з усім вами в Лондоні просто зараз, без ризику промокнути під дощем. Ця кімната і всі речі в ній, усі речі в будівлі, в цьому місті існують тому, що знову і знову люди щось вигадують.

Ми маємо робити речі прекрасними. Не робити світ потворнішим, ніж він був до нас, не спустошувати океани, не передавати наші проблеми наступним поколінням. Ми маємо прибирати за собою і не залишати наших дітей у світі, який ми так нерозумно зіпсували, обікрали й знівечили.

Ми маємо говорити нашим політикам, чого ми хочемо, голосувати проти політиків з будь-якої партії, які не розуміють ролі читання у формуванні справжніх громадян, проти політиків, які не хочуть діяти, щоб зберігати й захищати знання і заохочувати грамотність. Це не питання політики. Це питання звичайної людяності.

Одного разу Альберта Ейнштейна запитали, як ми можемо зробити наших дітей розумнішими. Його відповідь була простою і мудрим. Якщо ви хочете, щоб ваші діти були розумні, сказав він, читайте їм казки. Якщо ви хочете, щоб вони були ще розумніші, читайте їм ще більше казок. Він усвідомлював цінність читання й уяви. Я сподіваюся, що ми зможемо передати нашим дітям світ, де вони будуть читати, і їм будуть читати, де вони будуть уявляти і усвідомлювати.

Джерело: <http://www.grani-t.com.ua/themes/3558>

Інший переклад з відокремленими тезами: <https://bokmal.com.ua/people/gaiman-future-libraries-reading-daydreaming/>